

ผลสะท้อนของอินเทอร์เน็ตต่อปริมณฑลทางกฎหมาย Internet and its impacts on Legal Atmosphere

กศพล นรสนกุลพันธ์

Tossapon Tassanakunlapan

อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งชี้ให้เห็นลักษณะการกระจายตัวของผู้เล่นต่างๆ ที่อยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต ซึ่งสร้างพื้นที่เสมือนขึ้นมาบนพื้นฐานของการไร้อำนาจรัฐเข้ามาปกครองแทรกแซงกิจกรรมในโลกออนไลน์ อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมในหลายมิติจึงสมควรแยกออกมาเป็นเรื่องราวโดดๆ ปราศจากความเชื่อมโยงกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การนำนิติวิธีแบบกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้กับกิจกรรมในอินเทอร์เน็ตจึงมีลักษณะย้อนแย้งในตัวเอง การสร้างระบบกำกับกับอินเทอร์เน็ตจึงต้องดึงความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายเข้ามาพิจารณา เช่น ตัวตนที่พร่าเลือน พรหมแดนที่สลายไป การทับซ้อนของพื้นที่ส่วนตัวกับสาธารณะ และระบอบจัดการทรัพย์สินที่ลื่นไหล เป็นต้น อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำกับอินเทอร์เน็ตให้สัมฤทธิ์ผล การเข้าใจผลสะท้อนของอินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้นกับสังคมเพื่อจัดการความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างครบถ้วนจึงสำคัญยิ่ง

คำสำคัญ: อินเทอร์เน็ต, ผลกระทบ, เงื่อนไข, ปริมณฑลทางกฎหมาย, การกำกับควบคุม

Abstract

The content of this article has realized the fragmentation nature of cyberspace from the physical world to virtual space. Even though the internet is a communication tools, analyzing it solely is not sustainable to fulfill the understanding of social phenomenon. A generalized legal approach will have a distinct contradiction on Cyber Regulation. Nevertheless, the achievement of any regulation toward diversity is modified on the embracing of the various changes, namely mutable identity, deterritorialized jurisdiction, and the overlapped between public and private sphere, fluid property regime. The conditions which will define whether the passage to understand the nature of impacts adopted for regulation. The influence of changes and variations are important to the aim of Internet's "comprehending management".

Keywords: Internet, Impact, Condition, Legal Atmosphere, embeddedness

บทนำ

บทความนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนของผลกระทบที่อินเทอร์เน็ตได้สร้างให้กับปริณทลกฎหมาย เพื่อนำไปสู่การสร้างทางเลือกในการออกแบบกฎหมายและกลไกกำกับกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ตได้อย่างเหมาะสม โดยข้อถกเถียงหลักที่จะนำเสนอในบทความ ได้แก่ 1) การนำตัวอย่างกิจกรรมในอินเทอร์เน็ตที่สร้างผลกระทบ (Impacts) ต่อการบังคับใช้กฎหมายจนนำไปสู่การเข้าใจเงื่อนไขในมิติทั้งหลายที่จะกลายเป็นข้อคำนึงเมื่อจะสร้างกฎหมายอินเทอร์เน็ต 2) การพิสูจน์ด้วยกรณีศึกษาต่างๆเพื่อให้เห็นความท้าทาย (Challenge) ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาระบบบังคับใช้กฎหมายกับกิจกรรมต่างๆ ในอินเทอร์เน็ต 3) การหาทางเลือกว่าควรจะใช้หลักกฎหมายทั่วไปที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้กับอินเทอร์เน็ต (unexceptionist) หรือจำเป็นต้องมีการสร้างกฎหมายเฉพาะเพื่อใช้กับกิจกรรมเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตเสมือนเป็นดินแดนใหม่ซึ่งใช้กฎหมายแบบเดิมไม่ได้ (exceptionist)

1. ผลกระทบ (Impacts)

หลังจากสิ้นสุดสงครามเย็นสองคำที่แพร่หลายคือ โลกไซเบอร์ ‘cyberspace’ และ โลกาภิวัตน์ ‘globalization’ ที่กระจายไปทั่วทุกมุมโลก อินเทอร์เน็ตเป็นนวัตกรรมสำคัญที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงคน พื้นที่ และเวลาของคนทั่วสารทิศให้เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเข้มข้นขึ้น ผลสะท้อนที่อินเทอร์เน็ตสร้างให้กับปริณทลทางกฎหมายได้ขยายตัวมากจนเกินกว่าจะเพิกเฉย หากรัฐและสังคมละเลยอาจสูญเสียอำนาจในการกำกับควบคุมพฤติกรรมของพลเมืองที่ทำกิจกรรมในอินเทอร์เน็ตมากมายมหาศาล ยิ่งไปกว่านั้นผู้บังคับใช้กฎหมายหรือผู้พิพากษาในคดีเกี่ยวกับกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตซึ่งไม่เข้าใจความเปลี่ยนแปลงนี้อาจปรับหลักกฎหมายใช้กับข้อเท็จจริงจนทำให้เกิดความวิปริตพิลึกกลั้กันไปเสียได้¹

1 D Svantesson, ‘The Times They Are A-changin’ (Every Six Months) –

อย่างไรก็ดีมี ผู้พิพากษาแฟรงค์ อีสเตอร์บรุค (Frank Easterbrook) แห่งสหรัฐอเมริกาได้เสนอว่าการศึกษากฎหมายไซเบอร์(Cyber law) หรือ อินเทอร์เน็ตในลักษณะกฎหมายเฉพาะแยกต่างหากจากกฎหมายทั่วไป ไม่ได้มีความจำเป็นสักสำคัญอะไรเพราะเสมือนการศึกษา กฎหมายเกี่ยวกับม้า ‘Law of the Horse’ ในสมัยศตวรรษที่ 19² นั้นหมายความว่าปรากฏการณ์อะไรในโลกนี้ก็สามารถนำหลักกฎหมายทั่วไป ‘General Rules’ มาปรับใช้ได้โดยมิต้องแสวงหาหลักกฎหมายเฉพาะมาประยุกต์ใช้เพิ่มเติม การสร้างระบบกฎหมายไซเบอร์ ‘Cyber law’ เป็นพิเศษแตกต่างขึ้นมาจึงไม่มีความจำเป็น

อย่างไรก็ดีผู้บังคับใช้กฎหมายทั้งหลายย่อมรับทราบถึงความเปลี่ยนแปลงที่คุกคามความเชื่อเดิมๆ เมื่อมีหลายกรณีที่ถูกกฎหมายทั่วไปอาจปรับใช้ในโลกเสมือนที่ซ้อนทับอยู่บนโลกปกติโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐทั้งหลายที่ต้องการควบคุมกิจกรรมบนโลกไซเบอร์ (Cyberspace) เนื่องจากผู้มีบทบาทและอำนาจควบคุมอินเทอร์เน็ตกลับเป็นเอกชนและบริษัทที่มีลักษณะข้ามชาติอย่างเข้มข้นต่อเนื่องตลอดเวลา จนเกิดศักยภาพของกฎหมายและรัฐแบบเดิม ดังที่นักกฎหมายสายนิติสังคมศาสตร์ชื่อดัง พอล เบอร์แมน (Paul S. Berman) กล่าวว่า “บทบาทของผู้เล่นทางเศรษฐกิจที่พยายามยึดครองอินเทอร์เน็ต ความสำคัญของระบอบกฎหมายที่กำกับควบคุมโดยสังคม บทบาทของรัฐที่ขยายเข้ามาในอินเทอร์เน็ต และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ย่อมมีความสำคัญในการก่อร่างสร้างบรรทัดฐานทางสังคม”³

The Challenges of Regulating Developing Technologies’ (Spring, 2008) Forum on Public Policy: A Journal of the Oxford Round Table, <<http://forumonpublicpolicy.com/archivespring08/svantesson.pdf>> accessed 9 April 2010.

- 2 F H Easterbrook, ‘Cyberspace and the Law of the Horse’, *University of Chicago Legal Forum*, 1996, pp. 207-216.
- 3 P S Berman, ‘Law and Society Approaches to Cyberspace’, in P S Berman (eds), in *Law and Society Approaches to Cyberspace*, Ashgate Publishing, Hampshire, 2007, p.xix.

ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างระบอบกฎหมาย (Regime) ในการกำกับโลกไซเบอร์ ต้องสะท้อนเงื่อนไขที่อินเทอร์เน็ตสร้างผลสะท้อนต่อปริมณฑลทางกฎหมายอย่างเป็นพิเศษแตกต่างจากสิ่งอื่น

เพราะฉะนั้นแนวทางการวิเคราะห์แบบใช้หลักกฎหมายทั่วไปไม่มองโลกไซเบอร์เป็นการเฉพาะ (Unexceptionalist) จึงมีปัญหา เนื่องจากการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตได้สร้างกิจกรรมใหม่ก้าวข้ามมุมมองกฎหมายแบบเดิมๆ ดังที่จะกล่าวถึงในกรณีศึกษาทั้งหลายต่อไป ข้อถกเถียงในเชิงกฎหมายของศาสตราจารย์เบอร์แมนและบทความนี้ ก็คือ การสร้างระบอบกฎหมายในการกำกับโลกไซเบอร์เป็นการเฉพาะ (Exceptionalists) มีความจำเป็น⁴ แต่จะหาหลักฐานมาสนับสนุนได้อย่างไรนั้นเป็นหน้าที่ของบทความนี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมในโลกไซเบอร์ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมหาศาลจนทำให้เกิดผลสะท้อนต่อหลักกฎหมายทั่วไปที่ตั่งมั่น (well-settled legal principles)⁵ แต่ไม่เพียงพออีกต่อไปในการปรับใช้กับโลกไซเบอร์

จากข้อถกเถียงหลักข้างต้นจะยืนอยู่บนการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างใหญ่ว่ากฎหมายทั่วไปจะปรับใช้กับปรากฏการณ์ใหม่ๆ ได้หรือไม่ซึ่งจะตอบในหัวข้อสุดท้ายที่เป็นบทสรุป แต่ในหัวข้อนี้และหัวข้อถัดไปจะได้วิเคราะห์หลักฐานที่เป็นกรณีศึกษาที่มองความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีผลสะท้อนต่ออำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย โดยหลักฐานจะชี้ให้เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงที่กรณีทั้งหมดสะท้อนให้เห็นชี้ความจำเป็นในการสร้างระบอบกฎหมายเฉพาะในการกำกับโลกไซเบอร์ มิใช่หยาบเพียงคดีใดคดีหนึ่งเพื่อวิพากษ์ว่าต้องการกฎหมายเฉพาะสำหรับบางกรณี⁶ อันเป็นการยืนยันว่าความพลิกผัน

4 Ibid., p.xiv.

5 Ibid.

6 P S Berman, 'Law and Society Approaches to Cyberspace', in P S Berman (eds), in *Law and Society Approaches to Cyberspace*, Ashgate Publishing, Hampshire, 2007, p.xxiii.

จากผลสะท้อนของอินเทอร์เน็ตนั้น ต้องการระบอบกฎหมาย มิใช่เพียงการใช้ดุลยพินิจเป็นรายครั้งคราวของผู้พิพากษาหรือผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กรณีศึกษาต่างๆ ที่จะยกมาสะท้อนว่าระบอบกฎหมายทั่วไปมีปัญหาในการกำกับควบคุมกิจกรรมในอินเทอร์เน็ตที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่การปฏิวัติคลื่นลูกที่สาม⁷ อันสร้างผลสะท้อนให้รัฐชาติและประชาคมโลกต้องสร้างระบอบกฎหมายในการกำกับโลกไซเบอร์เฉพาะขึ้นมา โดยผลสะท้อนสามารถแยกแยะออกได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่;

1.1 บุคคลและตัวตนทางกฎหมาย (Person and Legal Entities)

สภาพบุคคลในสังคมพลเมืองอินเทอร์เน็ต (Netizen Society) มีความไม่ตายตัวสูง (mutability)⁸ เนื่องจากบุคคลที่ทำการกระทำอยู่บนอินเทอร์เน็ตสามารถสร้างตัวตนปลอม อำพราง หลอกหลวง เพื่อสร้าง ตัวตนสมมติในโลกไซเบอร์ได้อย่างหลากหลายเพื่อเชื่อมโยงกับประเด็นที่แตกต่างกันไป⁹ ซึ่งแตกต่างจากโลกจริงที่ตัวตนของบุคคลมองเห็นได้ด้วยตาสัมผัสได้เนื่อกาย ซึ่งประเด็นตัวตนแฝงนี้ได้สร้างภาระหน้าที่ให้รัฐสร้างหลักประกันบางอย่างเพื่อสืบบย้อนกลับไปได้ว่าบุคคลในโลกความจริงคนใด คือ เจ้าของตัวตนแฝงในอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะเมื่อเกิดการก่ออาชญากรรม หรือแม้กระทั่งบุคคลผู้กระทำความผิดกรรมในธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์

7 I J Lloyd, *Information Technology Law*, Oxford University Press, Oxford, 2011, p. 182. (การปฏิวัติคลื่นลูกที่ 3 คือ การปฏิวัติเทคโนโลยีโทรคมนาคมและสารสนเทศ, การปฏิวัติคลื่นลูกที่ 1 คือการปฏิวัติเกษตรกรรม การปฏิวัติคลื่นลูกที่ 2 คือการปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยนำมาจากแนวคิดของ Alvin Toffler, *The Third Wave*, Bantam Books, New York City, 1980. - ผู้เขียนขยายความ)

8 A Cavanagh, *SOCIOLOGY in the AGE of the INTERNET*, Open University Press, Berkshire, 2007, p.76, 120.

9 S Basu and R Jones, 'Regulating Cyber Stalking', *The journal of Information Law and Technology (JILT)*, (2), 2007, p.10.

ความพยายามของรัฐในการขยายตัวผ่านการสถาปนารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) มาจากสภาวะ “นิรนาม” (Anonymity) ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต แม้ในทางกฎหมายไซเบอร์มักยกให้การทำกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ตแบบนิรนามปลอดภัยที่สุด เป็นสิทธิอย่างหนึ่งเพื่อให้พลเมืองเน็ตกล้าแสดงออกทางความคิดแต่ก็ได้สร้างความยุ่งยากให้การบริหารจัดการประชากรในโลกไซเบอร์เป็นอย่างมากเช่นกัน¹⁰ อย่างไรก็ตามสิ่งที่สร้างระบบสอดส่องเพื่อพิสูจน์ตัวตนจริงของบุคคลได้ก็ควรจำกัดอำนาจอยู่เพียงเพื่อป้องกันการปลอมแปลงตัวตนเพื่อละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นเท่านั้น มิใช่เพื่อสอดส่องชีวิตส่วนบุคคลตลอดเวลา

ในคดีแรก โฆษกกรมความมั่นคงแห่งมาตุภูมิสหรัฐ (Homeland Security Department) ถูกตั้งข้อกล่าวหาว่ากระทำการล่วงละเมิดสิทธิพลเมืองโดยผู้ถูกกล่าวหาอำพรางตัวเข้าไปอยู่ในกระดานสนทนาสาธารณะแห่งหนึ่งเพื่อแสวงหาเป้าหมายทางเพศโดยปรากฏว่าคนที่โฆษกคุยด้วย เป็นตำรวจสายลับที่ปลอมตัวเองมาเป็นเด็กหญิงวัย 14 ปี¹¹ ซึ่งกรณีนี้เกิดข้อถกเถียงทั้งในแง่ว่าการพรางตัวเข้าไปในพื้นที่สาธารณะอย่างกระดานสนทนาสร้างอันตรายต่อบุคคลอื่นหรือไม่ และอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปลอมตัวเข้าไปยั่ววนให้บุคคลอื่นตกหลุมพรางได้หรือไม่

ในทางตรงข้ามกรณีผู้ควบคุมเว็บไซต์ นปช. สหรัฐ (NorporchorUSA) ถูกตัดสินว่ามีความผิดตามพระราชบัญญัติความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เช่นเดียวกับนายโจ กอร์ดอน¹² ซึ่งได้แปลหนังสือเรื่อง The King Never Smile

10 T Ogura, ‘Electronic government and surveillance-oriented society’, in *Theorizing Surveillance: The Panopticon and beyond*, David Lyon (eds), Willan Publishing, Devon, 2006, p.291.

11 DHS, DHS Press Secretary Arrested on Child Seduction Charges, Associated Press, 5/4/2006, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.foxnews.com/story/0,2933,190604,00.html>>.

12 Bangkokpost, Inmates blame UDD for Ah Kong’s death, bangkokpost,

ซึ่งต้องห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักรไทย โดยในเบื้องต้นไม่มีการเปิดเผยตัวผู้ผลงานและกระจายไปตามช่องทางต่างๆ แต่รัฐไทยก็ปิดกั้นไม่ได้เพราะขาดกำลังสกัดกั้นการเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต ต่อมาเมื่อบุคคลทั้งสองได้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยก็ถูกควบคุมตัวเนื่องจากได้มีการสืบในทางลับเพื่อระบุตัวบุคคลทั้งสองในโลกแห่งความจริง ในโลกกฎหมายสากลมีการตั้งคำถามว่า สิทธิในการไม่ถูกติดตาม “Right to be left alone” มีความจำเป็นในการรักษาความลับให้บุคคลที่พูดเรื่องเสี่ยง ความรู้สึกปลอดภัยของพลเมืองเน็ตเป็นสิ่งที่จำเป็นในการมีส่วนร่วมวิเคราะห์สังคมในยามวิกฤต

ยิ่งไปกว่านั้นสิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในการรู้ว่ามีข้อมูลส่วนบุคคลใดของตนบ้าง เพื่อเข้าไปตรวจสอบแก้ไขข้อมูลที่ผิดพลาดก็มีความจำเป็น ในการจัดการ “ตัวตน” ของบุคคลในยุครัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ที่รัฐมีการสะสมฐานข้อมูลบุคคลเพื่อสืบค้น รวมถึงข้อมูลที่อยู่ในการครอบครองของบริษัทด้วยเช่นกัน

1.2 ความสัมพันธ์ในเชิงสาธารณะหรือส่วนตัว (Public or Private sphere Networks)

การแบ่งลักษณะความสัมพันธ์ของคนในโลกไซเบอร์มีความยากลำบากมากขึ้น เนื่องจากเกิดความพัวพันในการแบ่งระหว่าง “พื้นที่สาธารณะ” กับ “พื้นที่ส่วนตัว” ในโลกเสมือน (Virtual Line) เป็นอย่างมาก ซึ่งประเด็นนี้มีความสำคัญเมื่อ ต้องปรับกฎหมายมาใช้กับข้อเท็จจริงในหลายกรณี เช่น การหมิ่นประมาท ดูหมิ่นซึ่งหน้า การอนาจารต่อหน้าธารกำนัล หรือ การไขว่คว้าความลับ ฯลฯ

โลกไซเบอร์เหมาะแก่การพิสูจน์ทฤษฎีการปกครองชีวญาณ “Governmentality” ของมิเชล ฟูร์โกต์ (Michel Foucault) เนื่องจากเทคโนโลยีได้เสริมอำนาจรัฐสมัยใหม่ให้สามารถแทรกซึมเข้าไปสอดส่องกิจกรรมในระดับชีวิตส่วนตัวของปัจเจกชนทั้งหลาย ผ่านพื้นที่และกิจกรรมสาธารณะอย่างกว้าง

10/05/2012, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.bangkokpost.com/lite/topstories/292704/inmates-blame-udd-for-ah-kong-death>>.

ขวาง¹³ โดยรัฐอาศัยวิธียับยั้งเส้นแบ่งระหว่างพื้นที่สาธารณะกับพื้นที่ส่วนตัวให้รุกเข้าไปยังความเป็นส่วนตัวของปัจเจกชนเข้าไปเรื่อยๆ ด้วยเหตุที่การสื่อสารในโลกไซเบอร์จำนวนมากมีความกำกวมว่าจะเป็นพื้นที่ส่วนตัว หรือพื้นที่สาธารณะ จนเกิดความสับสนอลหม่าน คำถามสำคัญที่ประชาคมนักกฎหมายต้องตอบบ่อยครั้งขึ้นก็คือ การสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคม (Social Network) ถือเป็นการสื่อสารในพื้นที่ส่วนตัวหรือเป็นการเผยแพร่สู่สาธารณะ เช่น การโพสต์ข้อความในสถานะเปิด การส่งข้อความคุยกันสองต่อสอง การกดปุ่มชอบสถานะของบุคคลอื่น เป็นต้น เพราะหากวินิจฉัยว่าเป็นการแสดงออกในพื้นที่ส่วนตัวจะเป็นความลับและเอกสิทธิเฉพาะตนที่กฎหมายต้องคุ้มครองความลับให้ แต่ถ้าเป็นการแสดงออกสู่สาธารณะ บุคคลอื่นรับรู้หากเกิดความเสียหายหรือฝ่าฝืนกฎหมาย ผู้แสดงออกนั้นย่อมต้องรับผลร้ายทางกฎหมายด้วย

กรณีนักฟุตบอลทีมชาติอังกฤษนาม แอชลีย์ โคลได้พิมพ์ข้อความในทวีตเตอร์ของตนแต่ก็มีผู้ส่งต่อออกสู่สาธารณะ โดยมีเนื้อหาโจมตีสมาคมฟุตบอลอังกฤษ แม้เขาจะรีบลบข้อความดังกล่าวออกและได้เผยแพร่ข้อความขออภัยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่สมาคมก็ยังตัดสินว่าเขามีความผิดและสั่งปรับเงิน¹⁴ กรณีนี้แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่บังคับใช้กฎหมาย ที่หดช่องว่างระหว่าง พื้นที่สาธารณะ กับ พื้นที่ส่วนตัว ให้หดแคบลงเหลือเพียงการกดส่งข้อความและการเลือกว่าข้อความดังกล่าวจะให้บุคคลอื่นเห็นได้หรือไม่ ในทางตรงข้ามก็มีการผลักดันให้ประชาชนผู้ใช้เครือข่ายทั้งหลายมีสิทธิเลือกวิธีปกป้องสิทธิตัวเองและมีส่วนร่วมกำหนดเงื่อนไขในการคุ้มครองความเป็นส่วนตัวด้วย¹⁵

13 B D Loader, 'The governance of cyberspace: Politics, technology and global restructuring', in *The Governance of CYBERSPACE*, Brian D. Loader (eds), Routledge, London, 1997, p.12-14.

14 The Sun, Cole Twitter shock, The Sun, 5/10/2012, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/sport/football/4573841/Ashley-Cole-tweet-Coles-England-career-in-doubt.html#ixzz2CIAfA500>>.

15 H Barwick, 'Social networking websites may face government regulation',

เพื่อควบคุมอันตรายที่อาจเกิดขึ้นและส่งเสริมความกล้าแสดงออกอย่างมีความรับผิดชอบ เหตุการณ์ที่องค์กรกึ่งปกครองและองค์กรวิชาชีพหรือบริษัททั้งหลาย ใช้การแสดงออกทางสื่อเครือข่ายสังคมมาเป็นเหตุผลในการลงโทษบุคคล ก็แสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ตได้เพิ่มวัฒนธรรมสวดสองด้วย

ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าผู้มีอำนาจสามารถสวดสองพฤติกรรมของผู้ใช้ได้ปกครองได้ละเอียดลึกถึงไปถึงการแสดงออกเล็กน้อยในพื้นที่ซึ่งเจ้าตัวเองอาจเคยคิดว่าเป็นพื้นที่ส่วนตัว แต่การลงโทษนั้นได้สร้างบรรทัดฐานใหม่ให้สังคมและบุคคลอื่นเห็นแล้วว่าเส้นแบ่งระหว่างพื้นที่สาธารณะกับพื้นที่ส่วนตัวได้หดเข้าหาตัวผู้แสดงออกมากขึ้น อย่างไรก็ตามการลากเส้นที่ชัดเจนเพื่อกำหนดว่าการแสดงออกใดล้ำเส้น หรือการแสดงออกใดเป็นเรื่องส่วนตัว เป็นความลับ ก็เป็นสิ่งจำเป็นในการกำหนดผลทางกฎหมายให้แน่นอน เพื่อทำให้การบังคับใช้กฎหมายต่อกิจกรรมในโลกไซเบอร์มีความมั่นคง

1.3 เขตอำนาจศาลในการบังคับใช้กฎหมาย (Jurisdiction of Legal enforcement)

ความเปลี่ยนแปลงที่สร้างผลสะท้อนต่อปริณทลกฎหมายอย่างชัดเจนที่สุดเห็นจะเป็น พรมแดนรัฐในการกำหนดเขตอำนาจศาลต่อสถานที่ในการทำกิจกรรมบนโลกไซเบอร์ เพราะอินเทอร์เน็ตลักษณะเชื่อมโยงการสื่อสารข้ามพรมแดนอยู่แล้วโดยสภาพ¹⁶ ปริมาณกิจกรรมข้ามแดนก็ขึ้นย้อมเพิ่มจำนวนธุรกรรมระหว่างประเทศ หรือนิติกรรม นิติเหตุ ที่มีลักษณะระหว่างประเทศมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ในหลายคดีคู่กรณีเป็นพลเมืองของรัฐเดียวกัน แต่ผู้ให้บริการ

computerworld, <http://www.computerworld.com.au/article/418730/social_networking_websites_may_face_government_regulation/>, accessed on 4 November 2012.

16 C Fuchs, *Internet and Society: Social Theory in the Information Age*, Routledge, New York, 2010, p. 119-120.

และที่จัดเก็บข้อมูลหลักฐานธุรกรรมอยู่ต่างประเทศตามรูปแบบธุรกิจการให้บริการอินเทอร์เน็ตที่แพร่หลายอยู่

กิจกรรมที่มีลักษณะระหว่างประเทศที่เข้มข้นย่อมทำให้กฎหมายสมัยใหม่ที่ใช้ดินแดนของรัฐเป็นหน่วยพื้นฐานในการบังคับใช้กฎหมาย แทบจะสูญเสียความสามารถในการบังคับตามกฎหมายไปหมดสิ้น ต่างจากในอดีตที่หลักเขตอำนาจศาลมีรากฐานอยู่ที่อำนาจเหนืออาณาเขตและการบังคับใช้อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของรัฐอย่างสมบูรณ์¹⁷ และมีผลสัมฤทธิ์อย่างเต็มเปี่ยม (Effects Doctrine) ต้องเผชิญกับความยากลำบากเมื่อต้องปรับใช้กับปฏิสัมพันธ์ในโลกออนไลน์เพราะเนื้อหาสาระของกิจกรรมในอินเทอร์เน็ตต้องไปบังคับใช้ในรัฐอื่นจึงจะประสบผลสำเร็จ¹⁸ เช่นเดียวกับการกระทำที่ขอบด้วยกฎหมายในรัฐหนึ่ง แต่ผิดกฎหมายในรัฐหนึ่ง ก็ยากจะจำกัดวงเมื่อกลายเป็นสิ่งที่ไหลเวียนในอินเทอร์เน็ตข้ามพรมแดน

คดีการสร้างระบบพนันออนไลน์ที่มีลักษณะผิดกฎหมายในหลายประเทศทั่วโลก เมื่อมีการเล่นพนันในประเทศเหล่านั้นก็เป็นความผิดแต่การตามไปจับกุมคนที่เล่นพนันจากหน้าจอคอมพิวเตอร์ในบ้านแต่ละหลังเป็นสิ่งที่ยากมาก ดังนั้นการแก้ปัญหาที่ควรทำ คือ การบุกไปจับกุมเป็นเจ้าของพนันออนไลน์ แต่เว็บไซต์พนันออนไลน์เหล่านี้มักย้ายฐานการดำเนินการไปตั้งในประเทศที่อนุญาตให้มีการเล่นพนันอย่างถูกกฎหมาย¹⁹ เมื่อรัฐต้องการจะใช้อำนาจอธิปไตยแต่ติดกับดักเขตอำนาจศาลเหนือดินแดนแบบดั้งเดิมก็ยังสะท้อนให้เห็นความพิกลพิการของกระบวนการบังคับตามกฎหมาย เช่นเดียวกับ ความจำเป็นในการสร้างมาตรการ

17 P S Berman, 'Law and Society Approaches to Cyberspace', in P S Berman (eds.), *Law and Society Approaches to Cyberspace*, Ashgate Publishing, Hampshire, 2007, p.xiv.

18 Ibid., p.xv.

19 E Grabianowski, How Online Gambling Works: The Legality of Online Gambling, Howstuffworks, Accessed on 21/11/2012, <<http://entertainment.howstuffworks.com/online-gambling2.htm>>.

พิเศษของรัฐในการต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางในการติดต่อ ล่อลวง หรือชักจูงเข้าสู่กระบวนการเหล่านี้มากขึ้นเรื่อยๆ

จากตัวอย่างกิจกรรมข้ามชาติทางอินเทอร์เน็ตเหล่านี้ชี้ว่าความจำเป็นในการสถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญอินเทอร์เน็ตโดยไม่ยึดติดอยู่กับพรมแดนของรัฐใดรัฐหนึ่ง เพื่อจัดการกับปัญหาของสังคมอินเทอร์เน็ตได้ด้วยตนเองนั้นมีความสำคัญ และรัฐก็เป็นเพียงหนึ่งในองค์กรที่มีบทบาทในการบัญญัติกฎหมาย²⁰ มิใช่เพียงองค์กรเดียวอีกต่อไป เพื่อประโยชน์ในการสร้างสมดุลให้กับการกำกับโลกไซเบอร์ด้วยผู้เล่นทั้งหลายที่มีความสามารถอย่างแท้จริงในการควบคุมความเป็นไปในโลกไซเบอร์

1.4 ช่องทางการสื่อสาร (Communication Channels)

แม้อัตราการปรับเปลี่ยนระบบไปสู่ดิจิทัลและอัตราการแพร่กระจายของอินเทอร์เน็ตเข้าไปในพื้นที่ต่างๆจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม โดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคม อาทิ ทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ การรู้หนังสือ รายได้ และภาวะแวดล้อมในการกำกับกิจการอินเทอร์เน็ต²¹ ซึ่งมีผลต่อการดูดซับเทคโนโลยีของประชาชนเมื่ออินเทอร์เน็ตเข้ามาถึงชุมชนของตนก็ตาม แต่อินเทอร์เน็ตก็เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงช่องทางสื่อสารมากขึ้นในแง่ช่องทางที่หลากหลายกว่าเดิม โดยประเด็นทางกฎหมายที่สำคัญก็คือ การเพิ่มความสามารถให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิในการสื่อสารมากขึ้น เพราะการเพิ่มความสามารถแข่งขันโดยเพิ่มโอกาสให้เข้าถึงเทคโนโลยีสื่อสารขั้นสูง ย่อมเสริมสร้าง

20 G Teubner, 'Societal Constitutionalism: Alternatives to State-Centred Constitutional Theory?', in Christian Joerges, Inger-Johanne Sand and Gunther Teubner (eds), *International Studies in the Theory of Private Law Transnational Governance and Constitutionalism*, Oxford: Hart Publishing, 2004, extracts from pp. 3–28.

21 D Pare, 'Internet Service Providers and Liability', *Human Rights in the Digital Age*, Mathias Klang, Andrew Murray(eds), Glasshouse Press, London, 2005, p.88.

ศักยภาพในการแข่งขันให้มากขึ้น ในทุกแง่มุม ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ดังที่จะได้กล่าวต่อไป

ในคดีหน้าต่างเว็บไซต์ของไมโครซอฟท์ (Microsoft web browser case) คณะกรรมาธิการแห่งสหภาพยุโรปเชื่อว่าบริษัทได้ละเมิดกฎหมายป้องกันการผูกขาดโดยเชื่อมต่อหน้าต่างเว็บไซต์ (Internet Explorer) เข้ากับระบบปฏิบัติการของตน²² เพื่อป้องกันมิให้คู่แข่งรายอื่นเข้าสู่ตลาดการแข่งขันด้านหน้าต่างเว็บไซต์ที่ปฏิบัติการด้วยโปรแกรมของไมโครซอฟท์ เช่นเดียวกับในกรณีของกูเกิ้ล (Google Monopoly Case) ที่บริษัทได้เสนอบริการและโปรแกรมปฏิบัติการต่างๆ ของตนให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อคัดข้อมูลและประวัติการจราจรทางอินเทอร์เน็ตไปบนแหล่งเนื้อหาตามเว็บไซต์ต่างๆ ของผู้บริโภค ซึ่งทำให้บริษัทมีฐานข้อมูลจากเหมืองข้อมูลดังกล่าวอย่างมหาศาลเหนือบริษัทวิจัยทางการตลาดในอินเทอร์เน็ตรายอื่นๆ²³ อันแสดงให้เห็นอำนาจเหนือตลาดของบริษัทกูเกิ้ล ซึ่งสามารถควบคุมช่องทางในการไหลเวียนข้อมูลในอินเทอร์เน็ตได้ และนำไปเสริมสร้างความมั่งคั่งของบริษัทจนมีอำนาจเหนือเครือข่ายสื่อสารเพิ่มขึ้น

อย่างไรก็ดีเป็นไปได้ที่จะขัดขวางหรือกำจัดการจราจรบนอินเทอร์เน็ตทั้งอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากเทคนิคในการควบคุมตัวกลาง (เช่น ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต หรือ ผู้ควบคุมช่องทางสื่อสาร) ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพในประเทศขนาดเล็ก²⁴ เพราะปริมาณข้อมูลน้อยเกินไปที่จะลงทุนควบคุมเองโดยรัฐทั้งหมด และสร้างภาระให้

22 A Malley, Europe revives claims of Microsoft web browser monopoly, appleinsider, 17/1/2009, Accessed on 21/11/2012, <http://appleinsider.com/articles/09/01/17/europe_revives_claims_of_microsoft_web_browser_monopoly>.

23 A Lopez-Tarruella, 'Introduction: Google pushing the boundaries of Law', *Google and the Law: Empirical Approaches to Legal Aspects of Knowledge-Economy Business Models*, T.M.C. Asser Press, Hague, 2012, p.4-5.

24 J Goldsmith, Tim Wu, *Who Controls the Internet?: Illusion of Borderless World*, Oxford University Press, Oxford, 2006, p.81-82.

กับตัวกลางทั้งหลายเป็นอย่างมากในกรณีของประเทศมหาอำนาจ จนอาจเกิดแรงกดดันจากบริษัทผู้ให้บริการยักษ์ใหญ่ไปยังรัฐ

1.5 ระบอบทรัพย์สิน (Property Regimes)

เมื่อพิจารณาถึงประเด็นการครอบครองหรือเป็นเจ้าของเทคโนโลยี การทำให้สิ่งต่างๆ กลายเป็นผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆ กลายเป็นสินค้า²⁵ หรือ ทรัพย์สินสาธารณะ คือประเด็นที่ถกเถียงกันมากเมื่อผลผลิตและบริการเหล่านั้นอยู่บนโลกไซเบอร์ เนื่องจากมีเรื่องสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของสาธารณชนมาคั่งค้างอยู่กับสิทธิหวงกันของเจ้าของผลงานแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดอยู่ โดยมีข้อเสนอให้สร้างวิธีให้ประชาชนเข้าถึงงานทางวัฒนธรรมด้วย²⁶ เช่นเดียวกับเสรีภาพในการแสดงออกที่ผู้ผลิตผลงานอาจจำกัดการแสดงออกลง เพื่อสงวนไว้ซึ่งสิทธิในการแสวงหาผลตอบแทนจากการแสดงออกเท่านั้น²⁷ เมื่อกลายเป็นเรื่องผลประโยชน์ทางธุรกิจเจ้าของลิขสิทธิ์ในผลงานต่างๆ ก็อาจจะติดตั้งตัวดักจับข้อมูลและติดตามการลักลอบละเมิดลิขสิทธิ์ไปในอินเทอร์เน็ตเพื่อตรวจจับผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นปัญหาว่ากระทบต่อสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลเกินสัดส่วนความพอดีหรือไม่

ในกรณีระบอบทรัพย์สินทางปัญญาร่วม (Creative-Commons case) ระบอบกรรมสิทธิ์ร่วมกันนี้จะปล่อยละมุนกันถึงที่เป็นระบบปฏิบัติการต่างๆ ออกสู่สาธารณะ โดยอนุญาตให้ผู้ใช้ประโยชน์ทำซ้ำหรือนำไปใช้ตามเงื่อนไขเดียวกับ

25 C Fuchs, *Internet and Society: Social Theory in the Information Age*, Routledge, New York, 2010, extracts from p. 139.

26 J M Balkin, 'Digital Speech and Democratic Culture: A Theory of Freedom of Expression for the Information Society', *New York University Law Review*, 79, 2004, pp. 1-58.

27 P S Berman, 'Law and Society Approaches to Cyberspace', in P S Berman (eds.), *Law and Society Approaches to Cyberspace*, Ashgate Publishing, Hampshire, 2007, p.xxi.

ที่ผู้อนุญาตคนแรกวางเงื่อนไขไว้²⁸ โดยกินส์เบิร์ก (Ginsburg) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ต้องเพิ่มความเข้มแข็งให้กับองค์กรควบคุมการจำหน่าย จ่ายแจก ผลงานสร้างสรรค์ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ผลิตงานสร้างสรรค์ รังสรรค์ผลงานออกมาให้สาธารณชนได้เสพต่อไปอีกเยอะๆ ตามวิธีคิดของระบบลิขสิทธิ์ทั่วไป (Unexceptionist)²⁹ ในทางตรงกันข้ามการแบ่งปันผลงานดิจิทัลด้วยตัวเองอย่างอิสระ ผ่านระบบเครือข่ายผู้ปล่อย-ผู้รับข้อมูล (peer-to-peer) ก็ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงระบบการแลกเปลี่ยนผลงานกันเสียจากเพื่อนสู่เพื่อนในโลกแห่งความจริง ไปสู่เพื่อนคนละมุมโลก ก็เป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนเสียยิ่งกว่าการยึดติดระบบการปกป้องลิขสิทธิ์ที่อิงผู้แต่งเป็นหลัก เนื่องจากหลักการนี้ได้เปิดโอกาสให้พลเมืองเน็ตเข้าถึงวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางและหลากหลาย (Exceptionist).³⁰ หากพิจารณาหลักการเฉพาะสำหรับโลกไซเบอร์นี้จะเห็นถึงการถ่ายโอนอำนาจไปยังผู้เสียเงินซื้อเป็นผู้แรกที่จะตัดสินใจทำอย่างไรกับงานที่ตนจ่ายค่าตอบแทนเพื่อแลดู

ผลกระทบทั้ง 5 ประการที่อินเทอร์เน็ตได้สร้างให้กับปริมณฑลทางกฎหมายส่งผลสะท้อนต่อสังคมในวงกว้างดังที่ถูกเรียกขานว่าเป็นการปฏิวัติเทคโนโลยีโทรคมนาคมและสารสนเทศหรือการปฏิวัติดิจิทัล อันก่อให้เกิดความท้าทายต่อโลกในหลายมิติ ข้อท้าทายในมิติต่างๆ จะถูกแจกแจงให้เห็นในหัวข้อถัดไป

28 A Harrison, Creative Commons redefines intellectual property use, in *Network World Peer-to-Peer Newsletter*, 05/27/02, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.networkworld.com/newsletters/files/2002/01366104.html>>.

29 J C Ginsburg, 'Copyright and Control Over New Technologies of Dissemination', *Columbia Law Review*, 101, 2001, pp. 1613-47.

30 Jessica Litman (2004), 'Sharing and Stealing', *Hastings Communications and Entertainment Law Journal*, 27, 2004, pp. 1-50.

2. ข้อท้าทาย (Challenges)

อินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีสื่อสารที่ได้อำนวยความสะดวกให้กับชีวิตมนุษย์ในหลากหลายแง่มุม³¹ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดข้อถกเถียงในแต่ละแง่มุมว่า อินเทอร์เน็ตได้สร้างข้อท้าทายให้เกิดขึ้นใน 4 มติหลัก ได้แก่ มิติสิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2.1 มิติสิทธิทางการเมือง (Political Rights Perspective):

ข้อถกเถียงหลักในมิติทางการเมืองที่อินเทอร์เน็ตสร้าง คือ อินเทอร์เน็ตเสริมแรงให้ ฝ่ายผู้มีอำนาจในการปกครอง (Authority and Power) กับฝ่ายปลดแอก และต่อต้านการกดขี่ (Liberation and Resistance)³² ดังปรากฏกรณีประเทศจีน ที่มีมาตรการต่อต้านศัตรูในอินเทอร์เน็ต (Internet Enemies) โดยการสร้างบัญชีรายชื่อไว้แล้วหาวิธีการทั้งหมดที่มีมาจัดการ³³ แต่ปรากฏการณ์ในกลุ่มประเทศอาหรับ นักกิจกรรมทางการเมืองผู้มีบทบาทสำคัญในขบวนการเคลื่อนไหวอาหรับสปริงได้ใช้สื่อเครือข่ายสังคมเพื่อล้มล้างอุปสรรคในจิตใจของมวลชนที่เกรงกลัวรัฐโดยการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงผู้มีความคิดทางการเมือง และแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน³⁴ อันเป็นรูปแบบการจัดตั้งทางการเมืองโดยอาศัย

31 A Cavanagh, *SOCIOLOGY in the AGE of the INTERNET*, Open University Press, Berkshire, 2007, p.2.

32 T Terranova, *Network Culture: Politics for the Information Age*, Pluto, London, 2004, p.135.

33 T Abate, Net censorship, propaganda on the rise Report says China worst of a dozen “Internet Enemies.”, GlobalPost, 30/5/2010, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.globalpost.com/dispatch/technology/090407/net-censorship-propaganda-the-rise>>.

34 S Kassim, Twitter Revolution: How the Arab Spring Was Helped By Social Media, policymic, Accessed on 20/11/2012, <<http://www.policymic.com/articles/10642/twitter-revolution-how-the-arab-spring-was-helped-by-social-media>>.

การจัดตั้งทางความคิดผ่านเครือข่ายวาทกรรมที่มีสื่อเครือข่ายสังคมเป็นตัวช่วย

ทางด่วนข้อมูลข่าวสารสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับโลกด้วยการเพิ่มความสามารถในการเชื่อมต่อกับโครงข่ายสื่อสาร ในลักษณะสื่อกลางเปิด 24 ชั่วโมง ส่งเสริมการสื่อสารสองทางเปิดให้ปัจเจกชนหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยปราศจากอุปสรรคทางภูมิศาสตร์³⁵ อินเทอร์เน็ตจุดคบไฟประชาธิปไตยดิจิทัล (Digital Democracy) โดยเอื้อให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลเปิดพื้นที่ในการแสดงอันเป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างไรก็ตามการทำให้มวลชนเข้าถึงเครือข่ายการสื่อสารก็ได้สร้างภัยคุกคามให้กับชนชั้นปกครองที่กุมอำนาจเหนือการจัดการข้อมูลข่าวสาร (Information Aristocracy)³⁶ ซึ่งเป็นต้นทุนหลักที่ทำให้ชนกลุ่มน้อยผู้มั่งคั่งและรัฐสามารถผูกขาดอำนาจในการควบคุมเวทีทางการเมืองไว้ อินเทอร์เน็ตจึงกลายเป็นเวทีแย่งชิงความได้เปรียบทางการเมือง

การเข้าถึงข้อมูลและความเข้าใจกิจกรรมสาธารณะมีความสำคัญสำหรับประชาชนผู้ใช้สิทธิตัดสินใจอนาคตตนเองและสังคมในรูปแบบของการเลือกอย่างอิสระและเป็นความลับ³⁷ เช่น การเลือกตั้ง การลงมติ การทำประชามติ ประชาพิจารณ์ ดังนั้นอินเทอร์เน็ตจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมความคิดผ่านการกำกับกำกับการไหลเวียนของข้อมูลโดยวิธีการมีอยู่มากมาย อาทิ การออกแบบสูตรรหัสและโปรแกรมในโลกไซเบอร์ การให้ความคุ้มกันผู้คิดค้นเขียนโปรแกรมรักษาหัส และการบังคับผลให้เป็นไปตามหลักการที่ได้ตกลงตัดสินใจวางแผน

35 C Bryan, J Tatam, 'Political Participation and the Internet', *Liberating Cyberspace: Civil Liberties, Human Rights and The Internet*, Pluto Press, London, 1999, p.162.

36 D Carter, 'Digital democracy or Information aristocracy?: Economic regeneration and the information economy', in *The Governance of CYBERSPACE*, Brian D. Loader (eds), Routledge, London, 1997, p.137.

37 C Walker, Cyber-constitutionalism and digital democracy, *The Internet Law and Society*, Pearson Education, London, 2000, p.127.

ไปแล้ว³⁸ โดยอ้างพหุมาในหน้าฉากของการอำนวยความสะดวกให้กับบริการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต เช่น การให้ใช้อินเทอร์เน็ตฟรีแต่ต้องกรอกข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อดึงประชาชนที่เคยใช้อินเทอร์เน็ตของเอกชนที่รัฐแทรกแซงยาก ให้มาใช้อินเทอร์เน็ตที่รัฐจัดหาเพื่อสอดคล้องควบคุมได้ง่าย

2.2 มิติสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights Perspective):

ในมุมมองสิทธิทางเศรษฐกิจอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการผูกขาดและกีดกัน (Monopoly and Dividend) กับ กระจายและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร (Allocation and Accession)³⁹ ในขณะเดียวกันอินเทอร์เน็ตก็เป็นทรัพยากรที่ผู้เล่นทางเศรษฐกิจแย่งชิงด้วย รูปแบบธุรกิจของกูเกิ้ลที่แผ่ขยายอิทธิพลในตลาดก็ละเมิดกฎหมายหลายฉบับดังปรากฏคำพิพากษาเกี่ยวกับการผูกขาดตลาด การละเมิดสิทธิผู้บริโภค และการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา⁴⁰ อิทธิพลเหนือตลาดของกูเกิ้ลทำให้คู่แข่งรายอื่นๆ ไม่สามารถนำเสนอโปรโมชันอื่นๆ มาแข่งขันได้เลย⁴¹ ทำให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่เงินทุนไม่มากพอที่จะซื้อพื้นที่โฆษณากับกูเกิ้ล ไม่มีพื้นที่ใดๆ ในการเปิดแย่งขึ้นมาในตลาด เพราะไม่มีผู้ให้บริการรายอื่นเข้ามาเป็นทางเลือกอื่นแทนกูเกิ้ลได้เลย

38 L. A. Bygrave, T. Michaelson, 'Governors of Internet', in *Internet Governance: Infrastructure and Institutions*, Lee A. Bygrave and Jon Bing (eds), Oxford University Press, Oxford, 2009, p. 93-94.

39 A. Cavanagh, *SOCIOLOGY in the AGE of the INTERNET*, Open University Press, Berkshire, 2007, p.64.

40 A. Lopez-Tarruella, 'Introduction: Google pushing the boundaries of Law', *Google and the Law: Empirical Approaches to Legal Aspects of Knowledge-Economy Business Models*, T.M.C. Asser Press, Hague, 2012, extracts from chapter 2, 5-9.

41 I. J. Lloyd, *Legal Aspects of the Information Society*, Butterworths, London, 2000. p.230.

ในกรณีประเทศฟินแลนด์ รัฐบาลได้ออกมาตรการรับรองสิทธิทางกฎหมาย ให้ประชาชนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์ความเร็วอย่างน้อย 1 เมกะบิตทุกคน⁴² ซึ่งเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีสื่อสารของประชาชน

อย่างไรก็ดี ความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์สื่อสาร กีดกันทั้งหลายเกิดจากความบกพร่องของอุปกรณ์สื่อสาร ความด้อยทักษะในการใช้งานเทคโนโลยี การขาดแรงสนับสนุนจากเครือข่ายสังคม การขาดประสบการณ์ และไร้ศักยภาพในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีโทรคมนาคมและสารสนเทศ⁴³

การประกัน “ความเป็นกลางของอินเทอร์เน็ต” (Net Neutrality) เกิดได้ด้วยรัฐและประชาคมโลกปกป้องการแข่งขันอย่างเป็นธรรมระหว่างผู้ให้บริการหลายราย⁴⁴ อย่างไรก็ตามก็กลับพบว่าในตลาดผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตทั้งระดับรัฐและโลกกลับมีผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตน้อยราย โดยเฉพาะบริษัทข้ามชาติรายใหญ่ที่มีฐานผู้ใช้บริการเยอะก็จะมีขีดความสามารถในการผูกขาดยิ่งขึ้นเพราะมีฐานข้อมูลเพื่อปรับปรุงบริการให้ตอบสนองลูกค้ามากยิ่งขึ้นไปอีก⁴⁵ และทำให้บริษัทดังกล่าวขยายอิทธิพลเหนือตลาดการวิจัยและพัฒนาต่อไปด้วย

การผูกขาดตลาดผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตจึงเป็นการเพิ่มการผูกขาดอำนาจในการจัดการข้อมูลไปด้วย

42 TheOtherSchoolofEconomic, 1Mb Broadband access to become legal right in Finland, *THE OTHER SCHOOL OF ECONOMICS*, Accessed on 20/11/2012, <<http://www.theotherschoolofeconomics.org/?p=232>>.

43 D Pare, ‘Internet Service Providers and Liability’, *Human Rights in the Digital Age*, Mathias Klang, Andrew Murray(eds), Glasshouse Press, London, 2005, p.90.

44 L Mahabadi, Price of Monopoly and Democracy, Internet and Democracy Blog, LawHarvard, 19/8/2008, Accessed on 20/11/2012, <<https://blogs.law.harvard.edu/idblog/2008/08/19/price-of-monopoly-and-democracy/>>.

45 L B Solum, ‘Models of Internet governance’, in *Internet Governance: Infrastructure and Institutions*, Lee A. Bygrave and Jon Bing (eds), Oxford University Press, Oxford, 2009, p. 88-89.

2.3 มิติสิทธิทางสังคม (Social Rights Perspective):

ความท้าทายที่อินเทอร์เน็ตสร้างขึ้นในมิติทางสังคม ก็คือ การปะทะกันระหว่าง การแตกตัวทางชนชั้นและการกีดกันทางสังคม (Class fragmented and Exclusion) กับ การเกิดเครือข่ายทางสังคมที่เปิดให้บุคคลทั้งหลายเข้าร่วมได้ (Networks and Inclusion)⁴⁶ ชีวิตทางสังคมในโลกไซเบอร์ทำให้รัฐมีความยากลำบากในการเข้าไปปกครองควบคุมวิถีชีวิตของชุมชนออนไลน์เหล่านั้น ด้วยเหตุที่เป็นชุมชนอิสระ และกำหนดค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคมได้เอง ชุมชนเหล่านั้นจึงมีอำนาจปกครองตนเองทั้งในแง่เขตอำนาจในการบังคับใช้กฎ และการให้คุณให้โทษกับคนในชุมชน ตัวอย่างของกรณีชุมชนออนไลน์นาม “LambdaMOO” ซึ่งใช้ยุทธวิธีข่มขืนเชิงไซเบอร์ (cyber-rape – มิใช่การข่มขืนทางกายภาพ แต่ใช้การสื่อสารคุกคาม เหยียดหยาม) ในยุคแรกที่มีชุมชนออนไลน์โดยมีวิธีการเข้าไปจับตาดูการกระทำที่ไม่เหมาะสมในโลกไซเบอร์ แล้วเข้าไปเพื่อระดมพลสมาชิก “วัยเก๋เรียน” เข้าไปโจมตีบุคคลที่โดนข่มขืนเหล่านั้น⁴⁷ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการเชื่อมโยงคนที่อยู่ห่างไกลกันมาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน แต่ขณะเดียวกันก็เกิดสังคมคนที่มีพฤติกรรมคล้ายกันแล้วไปกดดันหรือโจมตีคนนอกกลุ่มตน

กรณีที่แสดงให้เห็นการรวมกลุ่มทางอินเทอร์เน็ตเพื่อก่อการสุดโต่งคือ กลุ่มลงทัณฑ์ทางสังคม (Social Sanction Group) ในกรณีประเทศไทยมีการใช้สื่อเครือข่ายสังคม Facebook สร้างกลุ่มที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองกลุ่มหนึ่งเพื่อเข้าไปผู้ชุมนุมทางการเมืองฝ่าย “คนเสื้อแดง” โดยนำข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ภูมิลำเนา ที่ทำงาน เบอร์โทรศัพท์ จนมีสมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลเหล่านี้ไปดักทำร้าย

46 A Cavanagh, *SOCIOLOGY in the AGE of the INTERNET*, Open University Press, Berkshire, 2007, extracts from p.112-115.

47 J L Mnookin, ‘Virtual(ly) Law: The Emergence of Law in LambdaMOO’, *Journal of Computer-Mediated Communication*, 2, 1996, pp. 645–701.

คนที่โดนขี้เป่าด้วย⁴⁸ อันเป็นรูปแบบการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างความเกลียดชังในสังคม แล้วนำไปสู่การละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

รัฐและเอกชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจึงมีหน้าที่ในการสังเกตการณ์และอาจบังคับใช้กฎหมายเพื่อปราบปรามเว็บไซต์กิจกรรมสร้างความเกลียดชัง (Hate-Speech Website) ด้วย แต่รัฐพึงปล่อยให้เว็บไซต์กิจกรรมเพื่อสังคม (Social Entrepreneur Website) เนื่องจากเว็บไซต์เหล่านี้มีส่วนสร้างเครือข่ายหรือกิจกรรมทางสังคมที่สร้างประโยชน์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคม⁴⁹ ดังนั้นการร่วมสร้างสมดุลในสังคมจึงต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมกิจกรรมที่ละเมิดสิทธิและสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งเสริมสิทธิในโลกไซเบอร์ด้วย มิใช่ปล่อยให้ดำเนินไปโดยไม่มีการสร้างหลักประกันสิทธิของพลเมืองเน็ต

2.4 มิติสิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights Perspective):

อินเทอร์เน็ตสร้างชุมชนเสมือนจริง (Virtual Communities) ที่ริเริ่มการถกเถียงทางวัฒนธรรมในหลากหลายกรณีระหว่าง กลุ่มวัฒนธรรมอนุรักษ์นิยมและครอบงำ (Conservative and Domination) กับ กลุ่มที่มีความหลากหลายและพหุนิยมทางวัฒนธรรม (Diversity and Pluralism)⁵⁰ ซึ่งปะทะสังสรรค์กันอยู่

หากมองการสื่อสารในอินเทอร์เน็ตในแง่ความสามารถของผู้ใช้ในการสื่อสารกับผู้อื่นโดยไม่ได้รู้จักตัวตนกันมาก่อน อินเทอร์เน็ตก็กระตุ้นให้ประชาชนปฏิสัมพันธ์กันข้ามกลุ่มเชื้อชาติเนื่องจากไม่มีการรับรู้ความแตกต่าง

48 OhMyGov, *In Thailand, Violence Spills to Facebook*, OhMyGov Inc., Accessed on 20/11/2012, <<http://ohmygov.com/printfriendly.aspx?pid=8558>>.

49 SocialEnterprise, *Internet power is the new force for social impact*, Social Enterprise, 7/12/ 2011, Accessed on 20/11/2012, <<http://www.socialenterpriselive.com/section/comment/community/20111207/internet-power-the-new-force-social-impact>>.

50 C Fuchs, *Internet and Society: Social Theory in the Information Age*, Routledge, New York, 2010, p. 333-334.

ทางสีผิว เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ที่เกิดขึ้นในโลกความจริงในลักษณะการจัดแบ่งกลุ่มเชื้อชาติในการคบหาสมาคมกัน อันเป็นคุณประโยชน์ของลักษณะ “นิรนามทางเชื้อชาติ” (Racial Anonymity)⁵¹ ซึ่งแต่เดิมชนกลุ่มน้อยที่มีความด้อยกว่าในเชิงอัตลักษณ์มักจะถูกเยาะเย้ยเหยียดหยาม กีดกัน ไม่มีโอกาสเข้าร่วมพูดคุยสมาคมกับคนกลุ่มอื่น

อินเทอร์เน็ตอาจนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างพลังให้กับกลุ่มชายขอบทางวัฒนธรรมและฉายแสงให้เห็นกลุ่มทางวัฒนธรรมต่างๆมากมายที่ปะปนอยู่ในสังคมอย่างหลากหลายและสลับซับซ้อน แต่ในขณะเดียวกันอินเทอร์เน็ตก็ทำให้กลุ่มหัวรุนแรงไม่ยอมรับความหลากหลายสามารถรวมคนแบบเดียวกันที่อยู่อีกมุมโลกให้เข้าร่วมกลุ่มสุดโต่งได้เช่นกัน⁵² นับเป็นการเคลื่อนย้ายชีวิตทางสังคมและการนำปัญหาทางวัฒนธรรมจากโลกจริงให้ไปปฏิบัติการต่อในโลกไซเบอร์ เช่น การเหยียดเชื้อชาติ (Racism) หรือการสร้างความหวาดกลัวทางเชื้อชาติ (Xenophobia)⁵³ การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตอาจเปิดช่องให้ปัจเจกชนหลีกเลี่ยงการมีบทสนทนาเชิงถกเถียงหรือปะทะสังสรรค์กันเชิงวัฒนธรรม อันทำให้ปัจเจกชนสูญเสียการรับรู้ความหลากหลายทางความคิดและวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในสังคมจริง จนเกิดการเพิกเฉยต่อวัฒนธรรมอื่นที่แตกต่างหลากหลาย⁵⁴ “อวิชชา” แบบนี้ทำให้ความสามารถในการอดกลั้นความเห็นต่างลดลงโดยเฉพาะในยามวิกฤตที่สังคมมีความขัดแย้งสูง ในมุขกลับกันการเกิดกลุ่มสุดโต่งทางความคิดในอินเทอร์เน็ต

51 J Kang, ‘Cyber-Race’, *Harvard Law Review*, 113, 2000, pp. 1130–208.

52 P S Berman, ‘Law and Society Approaches to Cyberspace’, in P S Berman (eds.), *Law and Society Approaches to Cyberspace*, Ashgate Publishing, Hampshire, 2007, p.xxii.

53 Y Akdeniz, Governing racist content on the Internet: national and international, in *University of New Brunswick Law Journal*, 1 January 2007, Accessed on 20/11/2012, <<http://www.thefreelibrary.com/Governing+racist+content+on+the+Internet%3A+national+and+international...-a0167344565>>.

54 A Chander, ‘Whose Republic?’, *University of Chicago Law Review*, 65, 2002, pp. 1479–500.

ก็ได้สร้างความชอบธรรมให้รัฐเพิ่มมาตรการสอดส่องในอินเทอร์เน็ตเพื่อเฝ้าระวังกิจกรรมของกลุ่มเหล่านี้

ความท้าทายทั้งหมดได้แสดงให้เห็นว่าอินเทอร์เน็ตได้สร้างผลสะท้อนแก่ปริมณฑลทางกฎหมายอย่างมหาศาล และเร่งให้การปะทะกันทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมีความเข้มข้นและแทรกซึมลึกเข้าสู่วิถีชีวิตประจำวันของผู้คนมากขึ้น การปล่อยปละละเลยให้อินเทอร์เน็ตเป็นแดนเถื่อนไร้การกำกับหรือกฎกติกาใดๆ อาจขัดขวางเป้าหมายในการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมวลมนุษยชาติ การแสวงหาระบบการกำกับโลกไซเบอร์ที่เหมาะสม อาจต้องอาศัยอำนาจอธิปไตยของรัฐในการปรับใช้กฎหมายกับกิจกรรมในอินเทอร์เน็ตที่มีลักษณะข้ามพรมแดนของรัฐ⁵⁵ แต่จากผลการศึกษาข้างต้นก็ชี้ให้เห็นแล้วว่า ลำพังกฎหมายภายในรัฐนั้นไม่เพียงพอ ดังนั้นการสร้างกลไกระหว่างประเทศจึงเป็นสิ่งจำเป็น เมื่อพิจารณาความสามารถในการบังคับตามกฎหมายขององค์การระหว่างประเทศระดับภูมิภาคอย่างอาเซียน (ASEAN) เนื่องจากมติหรือคำสั่งส่วนใหญ่มีสถานะเพียงแนวทาง⁵⁶ แต่มีอาจบังคับใช้ในดินแดนโดยปราศจากความยินยอมของรัฐหากปราศจากเจตจำนงทางการเมืองและกฎหมายภายในก็เป็นไปได้ยาก แต่เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายของสหภาพยุโรป (EU) ซึ่งกฎหมายบางฉบับอาจบังคับกับรัฐได้โดยตรงก็ทำให้การกำหนดนโยบายกับโลกไซเบอร์ในอาณาเขตของประเทศสมาชิกได้ครอบคลุมกว้างขวางขึ้น หากต้องการสร้างกฎหมายที่บังคับใช้กับโลกไซเบอร์ได้อย่างจริงจังจึงจำเป็นต้องยกระดับการสร้างกฎหมายและกลไกบังคับตามกฎหมายในระดับประชาคมโลก เพราะสภาพการทำงานของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้สร้างผลกระทบและความท้าทายข้ามพรมแดนอย่างต่อเนื่องและเข้มข้น

55 J Goldsmith and T Wu, *Who controls the Internet? Illusion of a borderless World*, Oxford University Press, Oxford, 2011, p. 179-184.

56 I J Lloyd, *Information Technology Law*, Oxford University Press, Oxford, 2011, p. 443-444.

3. บทสรุป

จากตัวอย่างทั้งหมดในหัวข้อผลกระทบและข้อท้าทายที่วิเคราะห์ไปเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตจำเป็นต้องมี “ลักษณะเฉพาะ” เนื่องจากหลักการกฎหมายเดิมที่ใช้กับกิจกรรมในโลกปกติมีอาจกำกับกิจกรรมทั้งหลายที่มีความแตกต่างไปเมื่อใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ต ยิ่งเมื่อต้องออกแบบกฎหมายเพื่อกำกับกิจกรรมที่ผู้เล่นต่างๆมีลักษณะพิเศษไปจากเดิม และมีกิจกรรมข้ามพรมแดนทางกฎหมายของรัฐสมัยใหม่ตลอดเวลา การใช้กฎหมายทั่วไปที่มีพื้นฐานการบังคับใช้เหนือดินแดนของรัฐย่อมไม่อาจก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วรุนแรงตลอดเวลาของกิจกรรมบนอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตามการออกแบบกฎหมายในปริบทเหล่านี้ที่รายล้อมอินเทอร์เน็ตอยู่นั้น ยังไม่มีกฎหมายเฉพาะตายตัวที่เป็นต้นแบบสมบูรณ์ในช่วงเวลานี้มากนัก รัฐทั้งหลายอาจใช้ “สิทธิอธิปไตย”(Right to Regulate) ในการออกแบบกฎหมายต่างๆ มากำกับควบคุมกิจกรรมหลากหลายมิติที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ต เช่น การให้บริการหรือขายสินค้าออนไลน์ ไปจนถึงอาชญากรรม และสิทธิมนุษยชนบนโลกออนไลน์ โดยต้องดึงเอาผู้เล่นทั้งหลายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆในอินเทอร์เน็ตเข้ามามีส่วนกำหนดอนาคตของการกำกับสังคมออนไลน์ด้วย (Embeddedness)⁵⁷ มิใช่ปล่อยให้รัฐหรือกลุ่มทุนขับเคลื่อนอินเทอร์เน็ตไปโดยไร้พลังอื่นๆ มาควบคุมอิทธิพลของผู้เล่นที่มีอำนาจเหนือโลกไซเบอร์ ซึ่งอาจนำหลักการมีส่วนร่วมโดยผู้มีส่วนได้เสียตามหลักกฎหมายทั่วไปในระบอบประชาธิปไตยมาปรับใช้ได้ด้วย

57 C Polanyi, *The Great Transformation: The political and economic origins of our time*, Beacon Press, Boston, 2001. p.71 and extracts from entire chapter 6.

บรรณานุกรม

หนังสือ

- Berman, P. S., ‘Law and Society Approaches to Cyberspace’, in P S Berman (eds), **Law and Society Approaches to Cyberspace**, Ashgate Publishing, Hampshire, 2007.
- Bryan C., Tatam J., ‘Political Participation and the Internet’, **Liberating Cyberspace: Civil Liberties, Human Rights and The Internet**, Pluto Press, London, 1999.
- Bygrave, L. E. and Bing, J., **Internet Governance: Infrastructure and Institutions**, Oxford University Press, Oxford, 2011.
- Carter D., ‘Digital democracy or Information aristocracy?: Economic regeneration and the information economy’, in **The Governance of CYBERSPACE**, Brian D. Loader (eds), Routledge, London, 1997, p.137.
- Cavanagh, A., **SOCIOLOGY in the AGE of the INTERNET**, Open University Press, Berkshire, 2007.
- Fuchs, C., **Internet and Society: Social Theory in the Information Age**, Routledge, New York, 2010.
- Goldsmith, J. and Wu, T., **Who controls the Internet?: Illusion of a borderless World**, Oxford University Press, Oxford, 2011.
- Lloyd, I J., **Information Technology Law**, Oxford University Press, Oxford, 2011.

- Loader, B. D., ‘The governance of cyberspace: Politics, technology and global restructuring’, in **The Governance of CYBERSPACE**, Brian D. Loader (eds), Routledge, London, 1997, p.12-14.
- Lopez-Tarruella, A., ‘Introduction: Google pushing the boundaries of Law’, **Google and the Law: Empirical Approaches to Legal Aspects of Knowledge-Economy Business Models**, T.M.C. Asser Press, Hague, 2012, p.4-5.
- Pare D., ‘Internet Service Providers and Liability’, **Human Rights in the Digital Age**, Mathias Klang, Andrew Murray(eds), Glasshouse Press, London, 2005, p.88.
- Polanyi, C., **The Great Transformation: The political and economic origins of our time**, Beacon Press, Boston, 2001. p.71 and extracts from entire chapter 6.
- Solum, L. B., ‘Models of Internet governance’, in **Internet Governance: Infrastructure and Institutions**, Lee A. Bygrave and Jon Bing (eds), Oxford University Press, Oxford, 2009, p. 88-89.
- Terranova, T., **Network Culture: Politics for the Information Age**, Pluto, London, 2004.
- Toshimaru, O., ‘Electronic government and surveillance-oriented society’, in **Theorizing Surveillance: The Panopticon and beyond**, David Lyon (eds), Willan Publishing, Devon, 2006, p.291.
- Walker, C., **Cyber-constitutionalism and digital democracy, The Internet Law and Society**, Pearson Education, London, 2000, p.127.

บทความ

- Balkin, J. M., ‘Digital Speech and Democratic Culture: A Theory of Freedom of Expression for the Information Society’, **New York University Law Review**, 79, 2004, pp. 1–58.
- Basu, S. and Jones R.P., ‘Regulating Cyber Stalking’, **The journal of Information Law and Technology (JILT)**, (2), 2007.
- Berman, P. S., ‘Towards a Cosmopolitan Vision of Conflict of Laws: Redefining Governmental Interests in a Global Era’, **University of Pennsylvania Law Review**, 153, 2005, extracts from pp. 1819–82.
- Chander, A., ‘Whose Republic?’, **University of Chicago Law Review**, 65, 2002, pp. 1479–500.
- Easterbrook, F. H., ‘Cyberspace and the Law of the Horse’, **University of Chicago Legal Forum**, 1996, pp. 207–216.
- Ginsburg, J. C., ‘Copyright and Control Over New Technologies of Dissemination’, **Columbia Law Review**, 101, 2001, pp. 1613–47.
- Kang, J., ‘Cyber-Race’, **Harvard Law Review**, 113, 2000, pp. 1130–208.
- Jessica Litman (2004), ‘Sharing and Stealing’, **Hastings Communications and Entertainment Law Journal**, 27, 2004, pp. 1–50.
- Mnookin, J. L., ‘Virtual(ly) Law: The Emergence of Law in LambdaMOO’, **Journal of Computer-Mediated Communication**, 2, 1996, pp. 645–701.

OhMyGov, In Thailand, **Violence Spills to Facebook**, OhMyGovw Inc., Accessed on 20/11/2012, <<http://ohmygov.com/printfriendly.aspx?pid=8558>>.

Solum, L. B., ‘Models of Internet governance’, in **Internet Governance: Infrastructure and Institutions**, Lee A. Bygrave and Jon Bing (eds), Oxford University Press, Oxford, 2009, p. 86-87.

Teubner, G., ‘Societal Constitutionalism: Alternatives to State-Centred Constitutional Theory?’, in **Christian Joerges, Inger-Johanne Sand and Gunther Teubner (eds), International Studies in the Theory of Private Law Transnational Governance and Constitutionalism**, Oxford: Hart Publishing, 2004, extracts from pp. 3–28.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

Abate, T., Net censorship, propaganda on the rise Report says China worst of a dozen “Internet Enemies.”, GlobalPost, 30/5/2010, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.globalpost.com/dispatch/technology/090407/net-censorship-propaganda-the-rise>>.

Akdeniz, Y., Governing racist content on the Internet: national and international , in University of New Brunswick Law Journal, 1 January 2007, Accessed on 20/11/2012, <<http://www.thefreelibrary.com/Governing+racist+content+on+the+Internet%3A+national+and+international...-a0167344565>>.

Bangkokpost, Inmates blame UDD for Ah Kong's death, bangkokpost, 10/05/2012, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.bangkokpost.com/lite/topstories/292704/inmates-blame-udd-for-ah-kong-death>>.

Barwick, H., 'Social networking websites may face government regulation', computerworld, <http://www.computerworld.com.au/article/418730/social_networking_websites_may_face_government_regulation/>, accessed on 4 November 2012.

DHS, DHS Press Secretary Arrested on Child Seduction Charges, Associated Press, 5/4/2006, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.foxnews.com/story/0,2933,190604,00.html>>.

Edwards, J., Facebook Accused Of Changing A Key Algorithm To Hurt Advertisers , businessinsider, 3/10/2012, Accessed on 20/11/2012, <<http://www.businessinsider.com/facebook-changed-edgerank-algorithm-to-hurt-advertisers-2012-10#ixzz2CmzRLVnU>>.

Grabianowski, E., How Online Gambling Works: The Legality of Online Gambling, Howstuffworks, Accessed on 21/11/2012, <<http://entertainment.howstuffworks.com/online-gambling2.htm>>.

Harrison, A., Creative Commons redefines intellectual property use, in Network World Peer-to-Peer Newsletter, 05/27/02, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.networkworld.com/newsletters/fleshare/2002/01366104.html>>.

Kassim, S., Twitter Revolution: How the Arab Spring Was Helped By Social Media, policymic, Accessed on 20/11/2012, <<http://www.policymic.com/articles/10642/twitter-revolution-how-the-arab-spring-was-helped-by-social-media>>.

Malley, A., Europe revives claims of Microsoft web browser monopoly, appleinsider, 17/1/2009, Accessed on 21/11/2012, <http://appleinsider.com/articles/09/01/17/europe_revives_claims_of_microsoft_web_browser_monopoly>.

SocialEnterprise, Internet power is the new force for social impact, Social Enterprise, 7/12/ 2011, Accessed on 20/11/2012, <<http://www.socialenterpriselive.com/section/comment/community/20111207/internet-power-the-new-force-social-impact>>.

Svantesson, D., ‘The Times They Are A-changin’ (Every Six Months) – The Challenges of Regulating Developing Technologies’ (Spring, 2008) Forum on Public Policy: A Journal of the Oxford Round Table, <<http://forumonpublicpolicy.com/archives-spring08/svantesson.pdf>> accessed 9 April 2010.

TheOtherSchoolofEconomic, 1Mb Broadband access to become legal right in Finland, THE OTHER SCHOOL OF ECONOMICS, Accessed on 20/11/2012, <<http://www.theotherschoolofeconomics.org/?p=232>>.

The Sun, Cole Twitter shock, The Sun, 5/10/2012, Accessed on 21/11/2012, <<http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/sport/football/4573841/Ashley-Cole-tweet-Coles-England-career-in-doubt.html#ixzz2ClAfA500>>.